

Konferencja o ochronie obszarów wodno-błotnych w Polsce z okazji Światowego Dnia Mokradeł (4–7 luty 2023, Warszawa)

Adam Kapler

STRESZCZENIE

Mokradła były osuszane przez tysiąclecia. Od ponad wieku wiele z nich chroni się jednak jako rezerwaty, parki narodowe i/lub tereny Natura 2000. Większość bagien Polski uległa jednak degradacji, toteż warto pomyśleć o ich odtworzeniu. Jest to problem szalenie trudny do rozwiązania, szczególnie w dobie wojny w Ukrainie, rosnącej polaryzacji społecznej wokół NRL [2022], kryzysu humanitarnego na granicy polsko-białoruskiej oraz klęki ekologicznej w Odrze. Dlatego Światowy Dzień Mokradeł 2023, obchodzony corocznie z inicjatywy Centrum Ochrony Mokradeł, w rocznicę podpisania Konwencji z Ramsar, miał w tym roku szczególnie rozbudowany program. Prócz wygłaszanych corocznie debat, wykładów otwartych, prezentacji posterów i wycieczek terenowych w lutym 2023 r. zorganizowano dodatkowo: ściśle naukową, parodniową konferencję o ochronie obszarów wodno-błotnych, dwie wycieczki terenowe tudzież szereg warsztatów dla praktyków.

Słowa kluczowe: Światowy Dzień Mokradeł 2023, Konwencja Ramsarska, bagna, zmiany klimatu

---

Wprowadzenie

Mokradła (bagna, grzęzawiska) czyli obszary o stale utrzymującej się wysokiej wilgotności (torfowiska, podmokliska, namuliska oraz mułowiska), posiadające swoistą faunę i szatę roślinną od tysięcy lat były osuszane przez człowieka. Od ponad wieku wiele z nich chroni się jako rezerwaty, parki narodowe, w Unii Europejskiej także jako obszary Natura 2000. Ochrona bagien powstrzymuje niekorzystne zmiany klimatu i zabezpiecza różnorodność biologiczną. Przeważająca część grzęzawisk Polski, zajmujących potencjalnie wg najnowszych szacunków około jednej piątej ziem naszego kraju, uległa jednak degradacji, toteż warto pomyśleć o ich odtworzeniu. Jest to problem niełatwy do rozwiązania, zwłaszcza teraz – w dobie wojny w Ukrainie, rosnącej polaryzacji społecznej wokół NRL [2022], kryzysu humanitarnego na granicy polsko-białoruskiej oraz klęki ekologicznej w Odrze [Jabłońska (red.) 2022].

Dlatego **Światowy Dzień Mokradeł 2023**, obchodzony corocznie na Wydziale Biologii UW, z inicjatywy **Centrum Ochrony Mokradeł**, w rocznicę podpisania **Konwencji z Ramsar**, miał w tym roku szczególnie rozbudowany program. Prócz typowych, wygłaszanych corocznie debat, wykładów otwartych, prezentacji posterów

i wycieczek terenowych w lutym 2023 r. zorganizowano dodatkowo: ściśle naukową, parodniową konferencję o ochronie obszarów wodno-błotnych, dwie wycieczki terenowe oraz szereg warsztatów dla praktyków.

Obchody trwały zatem cztery dni, od 4 do 7 lutego, obejmując m.in.:

- w sobotę 4 lutego: dwie, stosunkowo długie **wycieczki po mokradłach Puszczy Kampinoskiej**,
- w niedzielę 5 lutego: dzień otwarty (**otwarty „Pakt dla Mokradeł”**), ze spotkaniami dostępnymi za darmo, dla wszystkich chętnych (bez rejestracji),
- od niedzieli 5 lutego wieczorem do wtorku 7 lutego: **właściwy „Pakt dla Mokradeł – Konferencja naukowa”**, warsztaty dla praktyków, dalsze debaty, udział płatny, tylko po rejestracji.

Tak bogaty program naukowy, popularyzatorski i rozrywkowy „Paktu dla Mokradeł” był możliwy tylko dzięki sponsorom:

- programowi „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” Uniwersytetu Warszawskiego,
- Wetlands International Europe,
- projektowi „FORCE” Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (projekt finansowany przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię poprzez fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz fundusze norweskie),
- projektowi „PRINCESS” (ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach szerszego programu „BiodivClim”),
- firmie CUMULUS s.c.,
- fundacji Uniwersytetu Warszawskiego.

Wycieczki mokradłowe po Puszczy Kampinoskiej

Odbyły się w przeddzień Dnia Otwartego, 4 lutego 2023. Uczestnicy wycieczek (prowadzący i goście Dnia Mokradeł oraz ich rodziny) spotkali się z przewodnikami z KPN oraz Regionalnego Centrum Ekologicznego (REC) około 8.45 w Truskawiu, na pętli autobusu 210. Liczba uczestników, przekraczająca 200 osób, przyjemnie zaskoczyła organizatorów. Wynikało to nie tylko ze wspaniałej pogody i ciekawego charakteru samych tras przemarszu, ale również darmowego charakteru wycieczek oraz braku konieczności rejestracji.

Trasa I, dłuższa: Nad zapomnianą rzeczką Rgilewnicą

Trasa liczyła nieco ponad 10 km. Biegła po pętli z Truskawia do Zaborowa Leśnego i z powrotem. Ramowym celem wycieczki było poznanie przebiegu rzeczki Rgilewnicy, wspomnianej w średniowiecznej kronice z 1419 roku..., a potem zapomnianej przez dziejopisów, geografów, leśników i meliorantów. Sami mieszkańcy Puszczy Kampinoskiej nie pamiętają już Rgilewnicy. Tym niemniej na kampinoskich rojstach oraz łąkach jak najbardziej da się dostrzec pozostałości tego ciekłu, a w niektórych sezonach dawną dolinką Rgilewnicy płynie wiosną woda.

Trasa II, krótsza: Na wododziale. Między Wilczą Strugą a Kanałem Zaborowskim

Trasa niewiele krótsza od pierwszej, licząca blisko 8 km. Biegła ścieżkami edukacyjnymi (kładkami turystycznymi) i drogami leśnymi przez źródliskowy odcinek Wilczej Strugi (przechodzącej parę kilometrów dalej w Łasicę), początkowym odcinkiem Kanału Zaborowskiego. Punktem kulminacyjnym tej wycieczki było wiercenie torfu spod śniegu przez prof. Wiktora Kotowskiego na Długim Bagnie – najrozleglejszym torfowisku międzywymowym KPN, słynnym ze stanowisk chamedafny północnej.

Rolę przewodników na obu trasach pełnili eksperci: działacze REC (w tym jego założyciel Pan Michał Miazga) i pracownicy KPN, dzieląc się entuzjastycznie swoją wiedzą nt. dziejów bagien Puszczy Kampinoskiej, ich znaczenia dla klimatu, różnorodności biologicznej, archeologii etc., bieżących problemów z ich ochroną w ramach parku narodowego i obszarów Natura 2000. Obie trasy przebiegały po szlakach poprowadzonych drogami leśnymi i częściowo po kładkach turystycznych, a kończyły się w Truskawiu, czas przejścia to 3–4 godziny.

Konferencja naukowców i praktyków

Prócz badaczy, do udziału w ogólnopolskiej konferencji mokradłowej, zaproszono przedstawicieli: instytucji państwowych poziomu rządowego i samorządowego, organów administracji, wojska, Straży Granicznej, pozostałych służb mundurowych zaangażowanych w obronę granicy wschodniej, leśników, biznesmenów i artystów, wreszcie działaczy trzeciego sektora (ngo). Zakres poruszanych tematów był również zróżnicowany jak grzęzawiska Polski i państw ościennych, obejmował bowiem m.in. ekologię i paleoekologię mokradeł, ochronę i odtwarzanie grzęzawisk, świadczone przez nie usługi ekosystemowe, wreszcie historię i terażniejszość relacji człowieka z mokradłami, w tym kryzys humanitarny w Puszczy Białowieskiej.

Odbyły się wszystkie zaplanowane wydarzenia: równoległe sesje tematyczne, wykłady plenarne, sesja plakatowa oraz równoległe warsztaty tematyczne z zakresu restytucji i ochrony mokradeł. Sporo potencjalnych uczestników zwlekało z rejestracją do ostatnich chwil. Ze względów na bezpieczeństwo oraz wygodę uczestników organizatorzy musieli zakończyć zapisy wcześniej niż planowano.

Warsztaty

Podczas „Światowego Dnia Mokradeł 2023” zorganizowano cztery sesje warsztatowe oraz debatę z udziałem publiczności na tematy związane z ochroną mokradeł. Celem organizatorów była jak najswobodniejsza, nieskrępowana wymiana doświadczeń między prowadzącymi a uczestni(cz)kami.

Offset węglowy źródłem finansowania restytucji torfowisk w Polsce – prezentacja i dyskusja założeń programu

Prowadziła Monika Łaskawska-Wolszczak

Warsztat 1. przeznaczony był przede wszystkim dla przedstawicieli biznesu oraz trzeciego sektora, zarabiających lub chcących zarobić na offsecie węglowym. Dotyczył systemu certyfikacji i sprzedaży kredytów węglowych z odtwarzania torfowisk. Certyfikację ową opracowało Centrum Ochrony Mokradeł współdziałając z naukowcami, praktykami (meliorantami, hydrotechnikami, leśnikami, klimatologami, ekonomistami etc.), wreszcie z przedstawicielami rozmaitych organizacji pozarządowych.

Praktyka ochrony i restytucji mokradeł

Prowadził Paweł Pawlaczyk

Warsztat 2. prowadzono z myślą o urzędnikach, inżynierach i działaczach organizacji pozarządowych zajmujących się odtwarzaniem bagien. Sprawna, korzystna dla klimatu oraz bioróżnorodności, a jednocześnie zgodna z prawem ochrona torfowisk oraz mokradeł nie-torfotwórczych wymaga praktycznej znajomości prawa, technik inżynierii wodnej, budownictwa, melioracji i rekultywacji gruntów, geologii oraz biologii. Panieliści omówili cały proces uzyskiwania koniecznych zezwoleń (decyzji środowiskowej, zgody wodnoprawnej, zgłoszenia budowy, pozwoleń na budowę i modernizację itd.), wyboru technik ochrony, wyboru źródeł finansowania, przebieg prac budowlanych oraz inżynierskich, wreszcie odbiór robót i monitorowanie skuteczności.

Ochrona torfowisk formalnie, czyli dlaczego plany zadań ochronnych i plany ochrony nie zawsze działają?

Prowadzili: Ewa Jabłońska i Jan Kucharzyk

Warsztat 3. skierowany był do wykonawców ww. planów dla obszarów Natura 2000, rezerwatów i parków narodowych. Nawiązywał do obchodzonej kilka tygodni przed Świętem Mokradeł 10 rocznicy wydania pierwszego w Polsce zarządzenia w sprawie planu zadań ochronnych (PZO) dla siedliskowego obszaru Natura 2000. Choć wydawanie PZO stanowi obowiązek, to tego typu akty prawa miejscowego w ogóle nie zostały zatwierdzone dla znacznej części polskich terenów Natura 2000. Jeszcze gorzej prezentuje się obowiązek tworzenia planów ochrony dla rezerwatów przyrody (PO). Teoretycznie obowiązuje nieprzerwanie od czasów transformacji ustrojowej, w praktyce większość rezerwatów nie doczekała się niezbędnych decyzji administracyjnych. Co gorsza zawiłe, niekiedy także wzajemnie sprzeczne przepisy, indywidualne interpretacje tych samych przepisów w różnych urzędach (GDOŚ, RDOŚ, Min. Rolnictwa, Min. Infrastruktury), błędy w opublikowanych metodykach monitoringu oraz pomyłki samych wykonawców PO i PZO, brak dobrej metodyki inwentaryzowania pod kątem sporządzania i aktualizacji ww. planów itd. prowadzą do anomii, psucia prawa, marnowania ludzkiego wysiłku, degradacji samych mokradeł wraz z klimatem oraz bioróżnorodnością. W ramach panelu omówiono przykładowe, wielkoskalowe inwentaryzacje na potrzeby PO lub PZO jako przykład błędów oraz sposoby ich unikania.

Kiedy polskie rolnictwo przestanie odwadniać mokradeła?

Prowadził Wiktor Kotowski

Podczas 4. warsztatu dyskutowano nt. uczynienia polskiego rolnictwa przyjaźniejszym dla klimatu i bioróżnorodności poprzez nowe podejście do gruntów podmokłych. Spierano się co lepsze: rozwój paludikultur, cofka technologiczna czy jednak enklawy dzikości pośród nowoczesnego, farmerskiego rolnictwa? Wiele uwagi poświęcono miejscu grzęzawisk w nowym PROW, paludikulturze oraz bagiennym strefom buforowym nad ciekami wodnymi.

O co rzeki suszą nam głowę? Jak rozmawiać z ludźmi o rzekach?

Prowadzili: Iłona Biedroń i Robert Feluś

Debata z udziałem:

- Magdaleny Bobryk – założycielki „Stowarzyszenia 515 km Odry”,
- Małgorzaty Owczarskiej – antropolożki z Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UW,
- Mateusza Grygoruka – hydrologa ze SGGW, znawcy m.in. Bagien Biebrzańskich,
- Romana Koniecznego – niezależnego eksperta ds. ograniczania skutków powodzi metodami nietechnicznymi, a we współpracy z samorządami.

Debatę prowadzili twórcy podcastu „Zdrowa rzeka”. Czterej ww. paneliści pełnili rolę rzeczników praw rzek. Razem ze słuchaczami próbowali nakreślić najważniejsze składowe dobrej komunikacji, upowszechniającej w przystępnej formie, rzetelną wiedzę nt. zrównoważonej gospodarki wodnej. Szczególny nacisk położono na ochronę i odbudowę wód płynących, przywracanie ich ciągłości podłużnej i poprzecznej. Wykorzystano wiele wniosków z programu „zdrowarzeka.pl”.

Wykłady i postery na Światowym Dniu Mokradeł 2023

Podczas konferencji naukowej wygłoszono:

- 13 wykładów plenarnych (dłuższych, proszonych) oraz
- kilkadziesiąt krótkich, kilkuminutowych wykładów w ramach 10 osobnych sesji:
  - Paleoekologia torfowisk
  - Bagna Polesia
  - Torfowiska i klimat – obustronna zależność
  - Hydrologia mokradeł
  - Różnorodność biologiczna i działania ochronne na torfowiskach
  - Teledetekcja, mapowanie i monitoring mokradeł
  - Ochrona mokradeł a rolnictwo – konflikty i synergie
  - Hydrologia i hydrobiologia mokradeł
  - Funkcjonowanie torfowisk
  - Społeczne aspekty ochrony i restytucji mokradeł w miastach.

Prezentowano też ponad 30 posterów z szeroko rozumianej tematyki bagiennej. Wśród autorek/ów referatów i plakatów przeważały zdecydowanie członkinie:

- Centrum Ochrony Mokradeł
- Klubu Przyrodników
- Fundacji „Hektary dla Natury”
- Grupy „Zakole”
- Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków
- Królewskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków
- Stowarzyszenia 515 km Odry.

Spośród uczelni najszerzej reprezentowane były: UW, SGGW, UR w Krakowie, Uniw. w Greifswaldzie, UMCS, UAM, UŚ, UŁ oraz ZUT w Szczecinie. Wśród instytucji resortowych oraz PAN przeważały: IMGW-PIB oraz IUNG-PIB w Puławach. W Światowym Dniu Mokradeł licznie uczestniczyli pracownicy ministerstw oraz urzędów centralnych (Min. Rolnictwa, Min. Klimatu, brakowało natomiast pracowników Min. Infrastruktury), wojewódzkich (RDOŚ Kraków, Wrocław), Kampinoskiego Parku Narodowego oraz niektórych samorządów. Przemawiali także przedstawiciele szeregu towarzystw naukowych, wszechnic oraz instytucji zagranicznych, zwłaszcza niemieckich, norweskich, szwedzkich czy brytyjskich. Na tę ostatnią grupę uczonych i aktywistów składali się uchodźcy polityczni z Ukrainy i Białorusi oraz emigranci ekonomiczni z Polski.

Nie przyjęli zaproszenia natomiast żołnierze WP ani funkcjonariusze Straży Granicznej oraz pozostałych służb mundurowych i specjalnych IV RP, przez co dyskusje o kryzysie migracyjnym w Puszczy Białowieskiej i na błotach poleskich były dość jednostronne.

Podsumowanie

Szeroko rozumiane bagna (grzęzawiska, mokradła) zajmują potencjalnie 18% powierzchni Polski w obecnych granicach. Zdecydowana większość z nich uległa osuszeniu, inwazjom obcych gatunków oraz innym formom degradacji, toteż przestała świadczyć przynajmniej część usług ekosystemowych. 85% torfowisk Polski zmeliorowano tak mocno i nieodwracalnie, że z pochłaniaczy CO₂ stały się jego emitentami. Choć rzeki Polski uchodzą za wyjątkowo dzikie na tle państw sąsiednich, to jednak 80% wód lotycznych kraju także poddano różnego rodzaju regulacjom (głównie w czasach zaborów i okupacji, w mniejszym stopniu za Polski Ludowej). Wyraźnie obniżyło to ich zdolność do samooczyszczania się, spustoszyło siedliska, zredukowało liczebność i różnorodność gatunkową ryb. „Błękitna energia” z hydroelektrowni nie jest neutralna klimatycznie, gdyż emisje metanu ze zbiorników zaporowych przyspieszają katastrofę klimatyczną. Rośliny i zwierzęta typowe dla bagien oraz wód słodkich przeważają w Polskich Czerwonych Listach oraz Księgach roślin naczyniowych i ptaków, należąc przy tym do najsilniej zagrożonych albo już wymarłych w Polsce – przykłady: z ptaków

wodno-błotnych wymarły u nas: pardwa mszarna, czapla purpurowa, karliczka, morneł, bekasik, biegus zmienny, siewka złota, kulon, mewa mała, szlachar oraz nur czarnoszyi [Głowaciński 2022]. Dramatycznie wygląda sytuacja wielu gatunków ryb, zwłaszcza tych, które wciąż wolno legalnie poławiać, choć stały się rzadsze od wielu gatunków chronionych, jak np.: węgorz znacznie bliższy wymarcia od różanki, kozy zwyczajnej i piskorza. Całkowicie zależne od zarybień stały się prócz węgorza m.in. oba krajowe jesiotry (zachodni i atlantycki), łosoś atlantycki oraz głowacica [Głowaciński 2022].

Istnieje szeroki konsensus społeczny dotyczący zachowania oraz odtwarzania grzęzawisk w celu:

- zapobiegania powodziom oraz suszom,
- mitygacji zmian klimatu,
- ochrony jakości wód,
- ochrony ppoż,
- zabezpieczenia źródeł energii na czas blackoutu,
- zabezpieczenia chłodzenia przyszłych siłowni jądrowych,
- magazynów energii w postaci elektrowni szczytowo-pompowych, niezbędnych dla nowego miksu energetycznego OZE z atomem,
- odparcia przyszłej agresji wojskowej i/lub hybrydowej.

W ramach nowej, ogólnopolskiej Strategii Ochrony Mokradeł [Jabłońska i in. 2022] aktualnie w uzgodnieniach resortowych za cel przyjęto redukcję emisji gazów cieplarnianych z polskich torfowisk o jedną trzecią w nadchodzącej dekadzie, a także wielkopowierzchniową ochronę istniejących, odbudowę zniszczonych, wreszcie stworzenie zupełnie nowych terenów zalewowych tudzież bagiennych stref buforowych – sztucznych ekotonów łąd-ciek – nad rzekami.

Także powstające, czekające na uchwalenie i wprowadzenie, akty prawne UE jak: „Strategia bioróżnorodności” czy „Prawo o przywracaniu przyrody (NRL)” nakazują radykalne zaostrzenie ochrony i spotęgowania odbudowy bagien. Wdrożenie tak ambitnych planów i przepisów w tak niesprzyjających okolicznościach geopolitycznych (wojna w Ukrainie, kryzys migracyjny w UE i USA), społecznych (pandemia COVID-19, hiperinflacja, upadek walut), wreszcie przyrodniczych (zmiany klimatu, inwazje kolejnych gatunków obcych, rosnące ryzyko wymarcia większości megafauny, dzikich zapyłaczy, parazytoidów, ryb dwuśrodowiskowych i prądocielnych) może jednak raczej zaostrzyć kryzysy klimatyczne i społeczne niż je pomyślnie rozwiązać.

Zarządzanie bagnami Europy Wschodniej i Centralnej zawsze wymagało bolesnych kompromisów między rolnictwem, inżynierią wodną, obronnością a ochroną przyrody. Przekonali się o tym już „ojcowie-założyciele” Parku Natury na Polesiu: Władysław Szafer i Stanisław Kulczyński, a potem ich białoruscy następcy [Łotysz 2019, 2020].

Uzupełnieniem artykułu są fotografie roślinności mokradłowej (ryc. 1–16). Autorem zdjęć 1–15 jest Adam Kapler, a zdjęcia 16. Arkadiusz S. Nowak.

Ryc. 1. Czarcikęsik Kluka (*Succisella inflexa* (Kluk) Beck), dolina Sieniochy

Ryc. 2. Tłustosz dwubarwny (*Pinguicula bicolor* Wol.), dolina Sieniochy

Ryc. 3. Niebielistka trwała (*Swertia perennis* L.), dolina Sieniochy

Ryc. 4. Niebielistka trwała (*Swertia perennis* L.), dolina Sieniochy

Ryc. 5. Fiołek torfowy (*Viola epipsila* Ledeb.), Wigierski Park Narodowy, osobnik owocujący

Ryc. 6. Fiołek torfowy (*Viola epipsila* Ledeb.), Wigierski Park Narodowy, siedlisko

Ryc. 7. Skalnica torfowiskowa (*Saxifraga hirculus* L.), dolina Szeszupy, Bagno Rudawki, siedlisko

Ryc. 8. Skalnica torfowiskowa (*Saxifraga hirculus* L.), dolina Szeszupy, Poszeszupie, siedlisko

Ryc. 9. Gnidosz błotny (*Pedicularis palustris* L.), Biebrzański Park Narodowy

Ryc. 10. Gnidosz błotny (*Pedicularis palustris* L.), Biebrzański Park Narodowy, siedlisko

Ryc. 11. Skalnica torfowiskowa (*Saxifraga hirculus* L.), Biebrzański Park Narodowy, kwiat

Ryc. 12. Języczka syberyjska (*Ligularia sibirica* (L.) Cass.), okaz uprawiany w Ogrodzie Botanicznym PAN, Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej

Ryc. 13. Fiołek torfowy (*Viola epipsila* Ledeb.), Białowiecki Park Narodowy, stanowisko Hwoźna 1

Ryc. 14. Mieszaniec fiołka torfowego z błotnym (*Viola epipsila x palustris*), Krutyń, siedlisko

Ryc. 15. Starodub łąkowy (*Ostericum palustre*), dolina Labunki

Ryc. 16. Niebielistka trwała, podgatunek niżowy (nominatywny) (*Swertia perennis* ssp. *perennis* L.), Łosiniany (populacja już wymarła albo mocno się skurczyła)

Materiały źródłowe

Literatura

Głowaciński Z., 2022, *Czerwona lista kręgowców polski – wersja uaktualniona (okres 1 i 2 dekady XXI w.)*, *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, 78, 2, s. 28–66.

Jabłońska E., (red.) 2021, *Strategia Ochrony Mokradeł*, MscR, w konsultacjach resortowych i społecznych.

Łotysz S., 2019, *Władysław Szafer i Józef Próchnik w debacie o przyszłości polskiej przyrody*, *Analecta: Studia i Materiały z Dziejów Nauki*, 28, 1, s. 193–215.

Łotysz S., 2020, *Pomiędzy Lwą a Stwigą. Stanisław Kulczyński i jego projekt utworzenia poleskiego parku natury z 1932 roku*, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 65, 2, s. 29–48.

Strony internetowe

<https://pakt.bagna.pl/#/dzien-mokradel> [dostęp 9.03.2023].

<https://pakt.bagna.pl/#/wycieczka> [dostęp 9.03.2023].

Książka abstraktów <https://pakt.bagna.pl/assets/pakt-dla-mokradel-ksiazka-abstraktow.pdf> [dostęp 9.03.2023].

NRL¹, 2022, <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/odbudowa-zasobow-przyrodniczych-nature-restoration-law> [dostęp 9.03.2023].

Poznaj naszych prelegentów <https://pakt.bagna.pl/#/prelegenci> [dostęp 9.03.2023].

Program szczegółowy <https://pakt.bagna.pl/assets/pakt-dla-mokradel-program-konferencji-naukowej.pdf> [dostęp 9.03.2023].

Wspólna deklaracja uczestników konferencji <https://pakt.bagna.pl/assets/pakt-dla-mokradel-wspolna-deklaracja-konferencyjna.pdf> [dostęp 9.03.2023].

---

¹ W dniu 22 czerwca 2022 r. Komisja Europejska (KE) przedstawiła wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych (Nature Restoration Law) wraz z towarzyszącą mu oceną wpływu. Wniosek jest powiązany z Unijną strategią na rzecz bioróżnorodności 2030 „Przywracanie przyrody do naszego życia”. Obecnie na poziomie grupy roboczej Rady UE pod kierownictwem prezydencji szwedzkiej oraz w komisjach Parlamentu Europejskiego prowadzone są prace nad projektem rozporządzenia w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych (NRL).

Wspólna deklaracja uczestników konferencji Pakt dla Mokradeł

W dniach 5–7 lutego 2023 roku, z okazji 52. rocznicy Konwencji Ramsarskiej, na Wydziale Biologii Uniwersytetu Warszawskiego spotkało się ponad 350 osób zajmujących się ochroną ekosystemów mokradłowych. Delegaci reprezentowali różnorodne środowiska, od pracowników naukowych związanych z różnymi dyscyplinami, przez praktyków ochrony i restytucji mokradeł z organizacji pozarządowych, rolników, społeczników, po pracowników administracji publicznej (m.in. Generalnej i Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska, Parków Narodowych i Krajobrazowych, Lasów Państwowych, Wód Polskich). W czasie konferencji wygłoszono 71 referatów, przedstawiono 30 prezentacji posterowych oraz przeprowadzono szereg dyskusji panelowych i warsztatowych.

W ramach wspólnej deklaracji konferencyjnej, delegaci przyjęli następujące oświadczenie.

Ekosystemy mokradłowe, takie jak bagna, torfowiska, rzeki, jeziora, są kluczowym elementem przyrody, a ich ochrona i odtwarzanie są niezbędne dla powstrzymania globalnego kryzysu klimatyczno-ekologicznego, a także dla zapewnienia bezpiecznej przyszłości ludzi i trwałego dostępu do zasobów środowiska.

Mokradła zajmowały ok. 18% powierzchni Polski, ale niemal wszystkie, w efekcie degradacji, przestały spełniać niegdysiejsze funkcje ekosystemowe. Wskutek melioracji około 85% torfowisk straciło cechy ekosystemów bagiennych, zmieniając się z pochłaniaczy dwutlenku węgla w źródła jego emisji do atmosfery. Około 80% rzek ma, wskutek regulacji i dopływu zanieczyszczeń, znacząco pogorszony stan ekologiczny, co upośledziło ich zdolności samooczyszczania i zniszczyło różnorodność siedlisk. Również stan lub potencjał ekologiczny ponad 80% jezior jest gorszy niż dobry. Gatunki związane z mokradłami dominują w Polskich Czerwonych Księgach fauny i flory, należąc do najszybciej ginących.

Mimo że dotychczasowe projekty odtwarzania mokradeł prowadzone w Polsce i za granicą dostarczyły niezbędnej wiedzy naukowej i technicznej, skala przestrzenna i liczba zrealizowanych projektów jest nieproporcjonalnie mała w stosunku do potrzeb. Jednocześnie ochrona i restytucja mokradeł są coraz częściej przywoływane przez różne środowiska jako działania niezbędne dla przeciwdziałania suszom i powodziom, ochrony jakości wód, ograniczenia skutków zmian klimatu, a także poprawy obronności kraju. Również nowe akty prawne Unii Europejskiej – „Strategia bioróżnorodności” oraz „Prawo o przywracaniu przyrody” – wymagają od nas natychmiastowego zwiększenia efektywności ochrony i restytucji mokradeł. Aby wdrożyć te plany, potrzebujemy dziś współpracy różnych środowisk ponad wszelkimi podziałami.

Jako uczestnicy konferencji „Pakt dla Mokradeł” wyrażamy potrzebę i wolę współdziałania na rzecz:

- 1) Uznania ochrony i odtwarzania mokradeł za działania kluczowe dla adaptacji do zmian klimatu i ich ograniczenia oraz powstrzymania wymierania gatunków, i wdrożenia adekwatnych działań w różnych sektorach polityki Państwa,
- 2) Współpracy naukowców różnych dziedzin i dyscyplin naukowych w planowaniu oraz realizacji ochrony i odtwarzania mokradeł, a także stworzenia systemu monitoringu ich stanu ekologicznego oraz oceny funkcji ekosystemowych,

- 3) *Współpracy między instytucjami administracji publicznej a naukowcami i praktykami ochrony przyrody, aby poprawić istniejące i wypracować nowe skuteczne instrumenty prawne, administracyjne i finansowe wspierające przyrodę mokradel,*
- 4) *Stworzenia ram prawno-organizacyjnych wspomagających zaangażowanie sektora prywatnego w odtwarzanie mokradel, a w szczególności restytucję zdegradowanych torfowisk w ramach kompensowania emisji gazów cieplarnianych,*
- 5) *Wypracowania nowych zasad gospodarowania glebami torfowymi w sektorze rolniczym i leśnym, takich jak paludikultura, aby zminimalizować emisje gazów cieplarnianych i przywrócić utracone funkcje ekosystemowe, takie jak retencja i oczyszczanie wód,*
- 6) *Ograniczenia wydobycia i stosowania torfu w przemyśle ogrodnictwym i innych sektorach,*
- 7) *Rewizji dotychczasowego podejścia do formalnej ochrony mokradel na obszarach chronionych w celu zwiększenia jej efektywności i zapobieżenia błędnym decyzjom administracyjnym,*
- 8) *Objęcia skuteczną ochroną mokradel dobrze zachowanych oraz opracowania i wdrożenia krajowego planu restytucji przyrodniczej mokradel zdegradowanych w celu przywracania przyrody i odtwarzania utraconych usług ekosystemowych, w tym funkcji strategicznych w zakresie obronności kraju,*
- 9) *Skutecznej i powszechnej edukacji społeczeństwa w zakresie roli mokradel w przyrodzie i naszym życiu, a także potrzeb i metod ich odtwarzania,*
- 10) *Wzmocnienia współpracy międzynarodowej polskich naukowców, praktyków i decydentów w zakresie ochrony i przywracania mokradel, w szczególności w zakresie ochrony transgranicznych obszarów bagiennych, takich jak region białorusko-ukraińsko-polskiego Polesia.*

Warszawa, 7 lutego 2023

Conference on wetland protection in Poland on the occasion of the World Wetlands Day (February 4–7, 2023, Warsaw)

ABSTRACT

The wetlands had been drained for millennia. However, for over a century, many of them have been protected as nature reserves, national parks and/or Natura 2000 sites. Although most of Poland's marshes have been degraded, it's worth thinking about their restoration. This is an extremely difficult problem to solve, especially in the era of war in Ukraine, growing social polarization around the NRL, humanitarian crisis on the Poland-Belarus border as well as ecological disaster in the Oder river. That is why the World Wetlands Day 2023, celebrated annually on the initiative of the Wetlands Conservation Centre, on the anniversary of the signing of the Ramsar Convention, had a particularly extensive programme this year. In addition to annual debates, open lectures, poster presentations and field trips, in February 2023 a strictly scientific several-day conference on wetland conservation, two field trips and a number of workshops for practitioners were organized.

Key words: World Wetlands Day, Ramsar Convention, marshes, climate change

---

Adam Kapler

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie / State Water Holding 'Polish Waters'

e-mail: adam.kapler@wody.gov.pl

cytacja:

Kapler A., 2023, *Konferencja o ochronie obszarów wodno-błotnych w Polsce z okazji Światowego Dnia Mokrań (4–7 luty 2023, Warszawa)*, MAZOWSZE Studia Regionalne, 44, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa, s. 93–111, <https://www.doi.org/10.21858/msr.44.05>

MAZOWIECKIE BIURO
PLANOWANIA REGIONALNEGO
W WARSZAWIE ©